Työehdot/Björkbacka 6.5.2025

Eduskunnan suuri valiokunta
SuV@eduskunta.fi

Kuulemistilaisuutenne 7.5.2025
U 13/2025 vp

U 13/2025 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi direktiivien 2006/43/EY, 2013/34/EU, (EU) 2022/2464 ja (EU) 2024/1760 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse tietyistä yritysten kestävyysraportointia ja huolellisuusvelvoitetta koskevista vaatimuksista (COM(2025) 81 final) ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EU) 2023/956 muuttamisesta rajalle perustetun hiilidioksidipäästöjen säätömekanismin yksinkertaistamisen ja vahvistamisen osalta (COM(2025) 87 final)

Suomen ei pidä hyväksy komission esitystä yritysten kestävyysraportoinnin ja yritysten huolellisuusvelvoitteen heikentämiseksi

Euroopan komission EU:n kestävyyssääntelyä koskevan Omnibus I –esityksen julkilausuttuna tavoitteena on virtaviivaistaa ja yksinkertaistaa jo sovittua sääntelyä, mutta pitää samalla kiinni sääntelyn alkuperäisistä tavoitteista.

Esityksiä ei ole valmisteltu huolellisesti. Komissio ei esim. kuullut tasapuolisesti sidosryhmiä eikä lausuntomenettelyä järjestetty lainkaan. Lisäksi esitysten vaikutusarviossa on keskitytty lähinnä hallinnollisen taakan ja säätelyn vähentämiseen ja ensisijaisten kestävyysraportoinnin ja huolellisuusvelvoitetta koskevien tavoitteiden saavuttamisen kannalta merkitykselliset ja ihmisoikeus- ja ympäristövaikutusarvioinnit on jätetty tekemättä. Komission muutosesitykset eivät ole voimassa olevan lainsäädännön kanssa johdonmukainen kokonaisuus.

Esityksessä keskitytään lähinnä vähentämään kategorisesti pienten ja keskisuurten yritysten hallinnollista taakkaa. Muutosesitykset, kuten huolellisuusvelvoitteen rajaus, tiedonsaannin rajoittaminen, kestävyysraportoinnin soveltamisalan supistaminen ja sen standardien vesittäminen, uhrin aseman heikentäminen sekä yritysvastuusäännöstön yhdenmukaistamisen laajentaminen, ovat kuitenkin lähinnä vahingollisia vastuullisille suomalaisille yrityksille ja vahvistavat vastuuttomasti toimivien yritysten asemaa.

Vastuullisten yritysten hallinnollinen taakka ja oikeudellinen epävarmuus siis lisääntyy ja ennakoitavuus on epävarmempaa. Lisäksi kestävään liiketoimintaan siirtymisen ohjaavuus ja yritysten tasavertaisten edellytysten turvaaminen sekä vastuullisuussäätelyinstrumenttien keskinäisen koherenttiuden varmistaminen heikkenee. Myöskään valtioneuvosto ei esitetyssä kannassaan haluaisi näin tapahtuvan.

EU:n kestävyysraportointiasetus ja yritysvastuudirektiivi säädettiin, koska vapaaehtoiset kansainväliset yritysvastuuohjeistukset eivät onnistuneet vähentämään monikansallisten yritysten ihmisoikeus- ja ympäristöriskejä. Jos komission esitykset hyväksytään, hyväksytään myös se, että näitä riskejä ei todennäköisesti saada hallintaan riittävästi myöskään tulevaisuudessa.

Toisin kuin valtioneuvosto esittää, eduskunnan ei pidä antaa tukea komission esityksille koskien kestävyysraportointia ja yritysten huolellisuusvelvoitetta.

Lisäksi Suomen on vaadittava komissiolta esityksen ihmisoikeus- ja ympäristövaikutusten arvio ennen neuvotteluprosessin jatkamista.

Huolellisuusvelvoitetta rajataan vastoin kansainvälisiä yritysvastuun periaatteita

EU:ssa toimivat yritykset ovat riippuvaisia globaaleista arvoketjuista. Yritysten vastuullinen toiminta kaikilla talouden aloilla mahdollistaa sen, että Euroopan unionin kestävyystavoitteissa onnistutaan. On myös yritysten edun mukaista suojella ihmisoikeuksia ja ympäristöä ja tunnistaa kuluttajien kasvava huoli niiden toteutumisen osalta.

Erityisen ongelmallinen komission esitys on huolellisuusvelvoitteen rajaamisessa koskemaan pääsääntöisesti yritysten omaa ja tytäryhtiöiden toimintaa sekä suoria liikekumppaneita (tier 1- taso).

Komission esitys **yritysvastuudirektiivistä** ei perustu yhdistyneiden kansakuntien YK:n ja Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n kansainvälisiin yritysvastuun periaatteisiin, jotka asettavat yrityksille velvoitteen huolehtia toiminnassaan ihmisoikeuksista ja ympäristön suojelemisesta koko arvoketjussa. Muutoksen jälkeen säännöstö ei ohjaisi enää yritysten vastuullisuustyötä kolmansiin maihin, joissa ihmisoikeus- ja ympäristöriskit ovat suurimpia, eikä siis auttaisi puuttumaan ongelmiin, joiden takia yritysvastuudirektiivi laadittiin. Suurimmat ihmisoikeushaasteet ovat yleensä aina ketjun loppupäässä, kuten esimerkiksi tuoremehun valmistuksen osalta ananasviljelmillä Thaimaassa, suklaan tuotannossa kaakaoviljelmillä Ghanassa ja Norsunluurannikolla tai Kongossa kriittisiä mineraaleja etsivillä koboltti- ja kuparikaivoksilla. Näissä kaikissa käytetään muun muassa lapsityövoimaa.

YK- periaatteisiin ja OECD- ohjeistoon sitoutuneissa yrityksissä yritysten on suojeltava ihmisoikeuksia ja otettava ympäristönsuojelu huomioon kaikissa toimissa ja arvoketjuissa. Yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevissa YK:n ohjaavissa periaatteissa todetaan mm., että yritysten olisi vältettävä loukkaamasta ihmisoikeuksia ja puututtava haitallisiin ihmisoikeusvaikutuksiin, joita ne ovat aiheuttaneet tai lisänneet tai jotka liittyvät niiden omiin toimintoihin tai niiden tytäryritysten toimintoihin tai suoriin ja välillisiin liikesuhteisiin. Vastaavasti, OECD:n toimintaohjeissa

yritykset voivat tunnistaa, miten ne käsittelevät tosiasiallisia ja mahdollisia vaikutuksia toiminnassaan, toimitusketjuissaan ja muissa liikesuhteissaan, sekä ehkäisevät, lieventävät ja selvittävät näitä toimintatapoja. Huolellisuusvelvoitteen käsite sisältyy myös Kansainvälisen työjärjestö ILO:n kolmikantaiseen periaatejulistukseen, joka koskee monikansallisia yrityksiä ja sosiaalipolitiikkaa.

Komission esitys ei korjaannu sillä, että huolellisuusvelvoitteen rajaaminen tier 1- tasolle voitaisiin ohittaa, jos yritysten tietoon saatettaisiin ongelmia niiden arvoketjun toimijan toiminnassa. Kansainvälisen säädöskehikon ja yritysvastuudirektiivin tavoite puuttua ennakolta ihmisoikeus- ja ympäristöriskeihin ei näin toteutuisi, sillä ihmisoikeuksien suojeluvelvoite on valtioilla ja yrityksillä eikä esimerkiksi ammattiyhdistysliikkeellä, muilla kansalaisyhteiskuntatoimijoilla tai medialla.

Esitys ei mahdollista yritysvastuudirektiivin ensisijaisten tavoitteiden toteutumista eikä ole jo hyväksyttyjen huolellisuusvelvoitteita koskevien säännösten kanssa johdonmukainen kokonaisuus.

Suomen ei pidä hyväksyä komission esitystä yritysvastuudirektiivin soveltamisalan rajaamisesta ensisijaisesti Tier 1- tasolle.

Tiedonsaannin rajoittaminen heikentää yritysvastuun toteuttamista ja pk-yritysten asemaa tuotantoketjuissa

Hyvin ongelmallinen on myös yritysvastuudirektiivin ostajayritysten tiedonsaantia koskeva komission rajausehdotus. Suuret yritykset eivät voisi jatkossa enää pyytää alle 500 henkilöä työllistäviltä suorilta liikekumppaneiltaan haluamiaan yritysvastuutietoja. Tämä heikentää huomattavasti yritysvastuuseen sitoutuneiden yritysten mahdollisuuksia toimia vastuullisesti. On myös mahdollista, että esityksen johdosta pienten- ja keskisuurten yritysten asema tuotantoketjussa heikkenee, koska vastuulliset yritykset tekevät yhteistyötä vain sellaisten yritysten kanssa, joilta ne saavat kaikki tarvitsemansa tiedot.

Suomen ei pidä hyväksyä komission esitystä ostajayritysten tiedonsaantia koskeviksi rajoituksiksi.

Kestävyysraportointia koskeva soveltamisalan supistaminen ja standardien heikentäminen vesittää vastuullisuusraportoinnin

Kestävyysraportointia koskevat komission esitykset supistavat huomattavasti direktiivin piirissä olevien yritysten määrää (80%:a), koska pörssilistatut pk-yritykset eivät enää kuuluisi kestävyysraportointivelvollisiin ja velvollisten yritysten henkilömäärä nostettaisiin muiden kriteerien pysyessä samana 250 henkilöstä 1000 henkilöön.

Lisäksi raportointivelvollisten yritysten tiedonantovelvoite olisi nykysäätelyä huomattavasti suppeampi. Komissio esittää, että pk-yritysten raportoitavat

tiedot pitäisi rajata arvoketjun haitallisten vaikutusten tunnistamiseksi kestävyysraportointidirektiivin 29 a artiklan mukaisiin vapaaehtoisiin kestävyysraportointistandardien (VSME-standardit) tietoihin.

VSME-standardi ei ohjaa yrityksiä selvittämään, onko niiden arvoketjuissa esim. ihmisoikeusrikkomuksia, kuten lapsityötä, pakkotyötä, ihmiskauppaa tai syrjintää. Esitys ei parantaisi heikkoa ja globaalisti huonompaan suuntaan menevää ihmisoikeustilannetta.

ILO:n mukaan 160 miljoonaa lasta joutui tekemään työtä vuonna 2020. Tämä on ensimmäinen kerta 20 vuoteen, kun lapsityö on kasvussa. Orjuutta vastaavissa olosuhteissa joutui tekemään vastaavasti työtä vuonna 2022 jopa 50 miljoonaa ihmistä, joista 28 miljoonaa oli pakkotyössä. Tämäkin luku on kasvussa. Myös työntekijöiden perusoikeuksien tilaa vuosittain arvioiva Global Rights 2024 Index:n mukaan tilanne on heikkenemässä. Heikkenevä trendi on globaali, joka tällä hetkellä näkyy jyrkimpänä Euroopassa. Heikoimmalla tasolla perusoikeuksien suojelu on kuitenkin aluevertailussa Lähi-idässä ja Pohjois-Afrikassa. Yksittäisistä työntekijöiden perusoikeusrikkomuksista yleisimpiä ovat lakko-oikeuden, neuvotteluoikeuden ja järjestäytymisvapauden rikkomukset, mutta myös ammattiyhdistystoimijoiden pidätyksiä, pahoinpitelyitä ja murhia tapahtuu. EU:n komissio on arvioinut puolestaan, että erityisesti kriittisiin arvoketjuihin kohdistuviin riskeihin liittyvien uhkien esiintymistiheys ja vaikutukset todennäköisesti lisääntyvät tulevaisuudessa.

Suomen ei pidä hyväksy komission muutosesitystä kestävyysraportointidirektiivin soveltamisalan supistamisesta eikä kestävyysraportointistandardien yksinkertaistamisesta tiedonsaantiin.

Siviilioikeudellisen vastuun poistaminen heikentää uhrien asemaa

Komission esityksessä on uhrin asemaa heikentäviä elementtejä. Se esittää, että yritysvastuudirektiivistä poistettaisiin siviilioikeudelliset vahingonkorvauskanteet. Kanteet olisivat jatkossa mahdollisia vain, jos niistä on säädetty kansallisesti. Jäsenmaat eivät olisi näin enää velvoitettuja varmistamaan, että haitallisen yritystoiminnan uhrit voivat hakea oikeutta jäsenmaiden omissa tuomioistuimissa niissä tilanteissa, joissa vahinko on aiheutunut yritysdirektiivin mukaisen huolellisuusvelvoitteen laiminlyönnin vuoksi.

Siviilioikeudellinen vastuu heikkenisi myös sitä kautta, että ns. pakottava säännös poistettaisiin direktiivistä. Näin uhreilla ei olisi enää yritysvastuun nojalla mahdollisuutta valtuuttaa esim. ammattiyhdistysliikettä tai muita kansalaisjärjestöjä nostamaan kanteita puolestaan, mikä heikentää huomattavasti uhrien mahdollisuutta saada oikeutta. Siviilikanneoikeus ja kansalaisjärjestöjen madollisuus hakea oikeutta uhrien puolesta on yritysvastuudirektiivissä siksi, että heikossa asemassa jo valmiiksi olevan

uhrin on vaikea saada oikeutta paikallisista tuomioisuimista, jotka ovat pahimmillaan korruptoituneita.

SAK muistuttaa, että Euroopan parlamentti kehotti jo vuoden 2021 päätöslauselmassaan komissiota esittämään kattavia yritysten huolellisuusvelvoitteita koskevia unionin tason sääntöjä, joista voi seurata jopa siviilioikeudellinen korvausvastuu yrityksille, jotka aiheuttavat vahinkoa itse tai yhdessä, koska ne eivät toteuta huolellisuusvelvoitetta.

Koska Suomi on saavuttanut siviilioikeudellista vastuuta koskevat keskeiset neuvottelutavoitteensa, sen ei pidä hyväksyä uhrin asemaa entisestään heikentäviä esityksiä komission esityksessä osana neuvottelukokonaisuutta.

Myös sidosryhmiä koskevat muutokset heikentävät uhrin asemaa

Uhrin asemaa heikentää myös useat komission sidosryhmiä koskevat esitykset. Komissio esittää poistettavaksi sidosryhmien kuulemisvelvoitteen esim. silloin, kun yritykset laativat indikaattoreita ehkäisevien, lieventävien ja lopettavien toimenpiteiden asianmukaisen huolellisuuden seurannalle. Yritysten ei tarvitsisi jatkossa myöskään kuunnella sidosryhmiä esimerkiksi, kun yritys päättää liikesuhteen väliaikaisesta keskeyttämisestä. Esitys on ongelmallinen, koska sidosryhmiä kuulemalla voitaisiin varmistaa esim. olisiko äkisti keskeyttämisen vaikutukset ihmisoikeusloukkauksien kohteena oleville hyväksikäytetyille työntekijöille haitallisempia kuin ne vaikutukset, joita keskeyttämisellä ehkäistään. Lisäksi komissio esittää sidosryhmien määritelmää supistettavaksi, mikä vaikeuttaa riskien tunnistamista yritysten arvoketjussa entisestään.

Suomen ei pidä hyväksyä komission esityksiä sidosryhmämääritelmän eikä sidosryhmätoiminnan kaventamisesta.

Ilmastosiirtymäsuunnitelmavelvoitteen poisto heikentää globaalia ekologista kestävyyttä

Komissio esittää yritysvastuudirektiivin 22 artiklaan muutosta, joka koskee yritysten ilmastosiirtymäsuunnitelmia. Esityksessä yritysten pitää ainoastaan laatia ne, ei enää lainkaan toteuttaa. Sen lisäksi, että esitys heikentää huomattavasti yritysten mahdollisuutta tehdä ilmastotoimia koko arvoketjussa, se myös johtaa turhaan byrokratiaan ilman ilmastohyötyjä tai tarpeellisia muutoksia yritysten liiketoimintamalleissa- ja strategioissa.

Suomen ei pidä hyväksyä komission esitystä ilmastosiirtymäsuunnitelman toteuttamisvelvoitteen poistamisesta.

Työehdot/Björkbacka 6.5.2025

Heikon yritysvastuusäätelyn yhdenmukaistaminen ei edistä direktiivin ensisijaisia tavoitteita

EU-tasoista valtioita ja yrityksiä sitovaa vastuullisuussäätelyä tarvitaan, mutta ensisijaisten tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta sen on oltava yrityksille toteuttamiskelpoisuusvaatimuksen lisäksi kunniahimoista koko arvoketjun osalta. Komission esittämän kaltainen heikko sääntely ja sen yhdenmukaistamistason laajentaminen heikentäisi nykylainsäännön mukaista ensisijaisen kestävyysraportoinnin ja huolellisuusvelvoitteen vaatimusten tavoitteiden toteutumista entisestään. Komissio kun esittää yhdenmukaistamisen laajentamista mm. haitallisia vaikutuksia ehkäiseviin ja lopettaviin toimenpiteisiin sekä riskiperustaiseen harkintaan. Ongelmallista tämä on erityisesti, jos esitys vähentää yritysten omaa harkintaa riskiperustaisuuden osalta ja ohjaa niitä keskittymää huolellisuusvelvoitteen osalta tier 1- toimijoihin.

Suomen ei pidä antaa tukea komission esittämälle yritysten huolellisuusvelvoitetta koskevan säännöstön yhdenmukaistamisen laajentamiselle.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot
Pia Björkbacka
johtava asiantuntija, ilmasto ja kestävä kehitys
pia.bjorkbacka@sak.fi
puh. 050 464 5342